

RİSÂLE-İ MÛZE-DÛZLUK ÜZERİNE**Veysel DİNLER*****• Semra ALYILMAZ'ın Öz Geçmişi:**

Kerkük Türkmenlerinden din âlimi merhum Memduh Efendi'nin torunu; devlet memuru merhum Sait Bey ile ev hanımı Hatice Hanım'ın kızı Semra ÇAĞLAYAN, 1966 yılında Ağrı'da dünyaya gelir. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Ağrı'da bitirir.

ÇAĞLAYAN, 1983 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 1987 yılında mezun olur.

1989 yılında Cengiz ALYILMAZ ile evlenir. Bu evlilikten İlbilge Asena dünyaya gelir.

İstanbul'daki ve Erzurum'daki dersanelerde ve liselerde 9 yıl öğretmenlik yapan Semra ALYILMAZ, 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak girer. 1998 yılında "Türk Dili Bilim Uzmanı"; 2002 yılında ise "Doktor" olur.

ALYILMAZ, doktora öğrenimi sırasında ve sonrasında Gürcistan'da, Azerbaycan'da, Nahçıvan'da, Özbekistan'da, Kazakistan'da, Kırgızistan'da, Çin'de... Türklük bilimi ile ilgili araştırma ve incelemeler yapar; birçok uluslararası projede görev alır. Türk dünyasındaki çalışmalarında görüntü teknolojilerinden yararlanır ve yaptığı çekimlerle zengin bir fotoğraf arşivi oluşturur.

2004-2005 Öğretim yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak çalışır.

2012 yılında Yeni Türk Dili alanında doçent olan Semra ALYILMAZ, hâlen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde görev yapmaktadır.

• Semra ALYILMAZ'ın Bazı Kitapları:

-*Borçalılı Bilim Adamı, Eğitimci, Şair Valeh Hacılar Hayatı-Sanatı- Şiirleri*, Ankara, 2003.

-*Borçalı Mifik Tefekküründen Poetik Gerçekliye*, Tiflis, 2004.

-*Risâle-i Mûze-dûzluk (İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara, 2011.

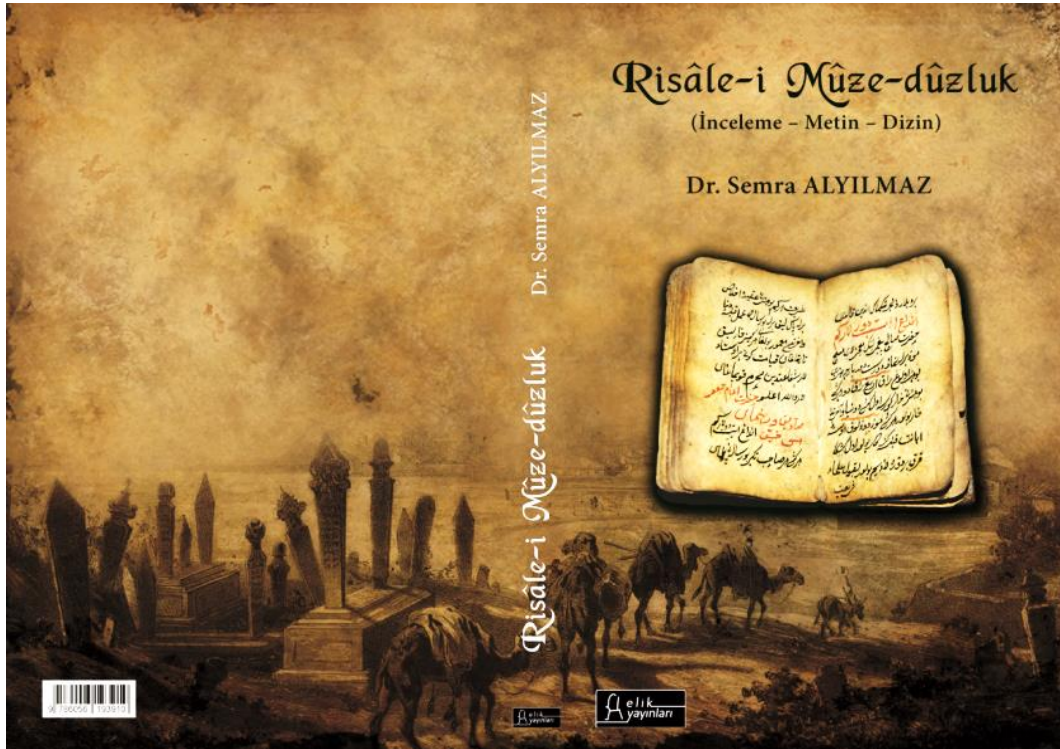
-(Cengiz ALYILMAZ ile birlikte), *Ord. Prof. Dr. Valeh Hacılar'ın Ardından*, Ankara, 2012.

* Yayıncı, iletişimci; yazar; veyseldinler@gmail.com

• **Risâle-i Mûze-dûzluk:**

Hangi yönden bakarsak bakalım, tam anlamıyla ustalık işi bir kitaptır elimizde olan. Daha önceden yayımlandığını duymamış olmak bizde biraz burukluk uyandırsa da bizim için tek teselli güçlkle değil ama geçlikle bu kitaba sahip olmamızdır. Artık '*Nasıl olsa sonunda ulaşabildim*' diyebilmenin mutluluğunu yaşamaktır Doç. Dr. Semra ALYILMAZ Hanımefendi'nin ince eleyip sık dokuması olan bu çalışmasıyla.

Risâle-i Mûze-dûzluk, büyük olasılıkla ilk kez 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başında yazılmış, ancak yazanı belli olmayan eser bir 'fütüvvetname'dir. Ayakkabıcılık mesleğinin dinî ve ahlaki kurallarını, işin pirlerini, önde gelenlerini, çığır açanlarını konu edinmiştir. Anadolu dışında, Uygur Elleri'nde, Satuk Buğra Han'ın, Kaşgarlı Mahmud'un, Yusuf Has Hacib'in... ülkesinde yazılmış nadir eser olmak gibi başkaca bir özellik de taşımaktadır *Risâle-i Mûze-dûzluk*.

Kitabın kapak görüntüsü

Dr. Semra ALYILMAZ Hanımefendi, eseri Türk kültür ve dil tarihi açısından incelerken, iyiden iyiye unuttuğumuz toplumsal ticaret düsturu olan 'Ahilik'i bize yeniden anımsatarak, değer yozlaşmasının her türlüşünü yaşadığımız çağda, eksikliklerimizden birisini gidermek uğrunda yadsınamaz bir katkı sağlıyor. Küçük bir risaleden orta boy bir inceleme ortaya çıkarıyor ki, bu da risalenin ne denli ciddiyetle incelendiğini gösteriyor.

Bir astronomun, gökyüzünde varlığı bilinen kayıp yıldızı bulunduğu gibi ayakkabıcılığa ilişkin ahiliğin düsturunu anlatan bu yazma eser, 2008 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Uygur Özerk Bölgesi'nin başkenti Urumçi'de bir sahafta bulunmuştur. Eser sahafa yine eski bir Türk kenti olan Hoten'den getirilmiştir. Hindistan sınırında yer alan Hoten, tarih, kültür ve ticari faaliyetlerin çok eskiden beri süregeldiği dil, din, tarım, zanaat gibi uygarlık merkezlerinden biridir.

Kitaptan alınan ve Hoten'in yerini gösteren harita

Tarihî İpek Yolu üzerinde bulunan Hoten kenti, ipekböcekçiliği, ipekli kumaşlar, ipekli halılar, metal, ahşap, deri, değerli taş işlemeciliği, kâğıt üretimi, hayvancılık gibi pek çok alanda tarihin hemen her döneminde hayatın en canlı ve işlek merkezlerinden biri olagelmıştır. Hoten, bu özellikleriyle Anadolu'da Selçuklu döneminin (1200'lü yıllar) Erzurum'unu, Sivas'ını Kayseri'sini, Konya'sını, Kırşehir'ini, Tokat'ını gözümüzde canlandırıyor... Türk coğrafyasının bir yerinde ticaret varsa ya da orada Ahilik varsa, hem tarihle hem de bu Türk coğrafyalarının birbirleriyle arasındaki tarihsel bağlar gün gibi ortaya çıkıyor. Ahiliğin ahlaki düsturu bulunduğu her yere kalıcı olan damgasını vurarak '*Burası bir Türk kenti*' dedirtiyor insana.

İpek yolu öylesine sihirli bir yoldur ki, bir yandan Urumçi'de, Hoten'de, Turfan'da, Kaşgar'da üretilen bir eşyanın; Anadolu'da, Roma'da, üretilen bir eşya ile yer değiştirmesini, binlerce kilometre uzaklıklara yıllarca süren yolculukla taşınmasını sağlarken, diğer yandan hayatın canlılığının, devamlılığının da iksiri olmuştur. Aynı zamanda ticaret var olduğu sürece toplumlararası barış da kendisine yaşam alanı bulabilmiştir bu yol sayesinde. Ticarete konu olan malın götürüleceği yere güvenle ulaştırılması kalıcı kuralların oluşturulmasını, eşkıyanın türemesinin de önünü kesmiştir. Bizler tarihi, her ne kadar savaşlar serüveni olarak bilsek de, tarih aynı zamanda bir yere özgü, ustalık işi ürünlerin de dolaşımı demektir. Türk Ahiliği dürüstçe yapılan ticaretin, zanaatın kurallarını belirleyen, ustaya şed kuşatarak onu düstura bağlayan ana merkezi olagelmıştır.

Eğer bir ürünün fazlaca üretimi ve onun uzaklarda müşterisi olmasaydı uygarlık belki de o kadar çok yol almayacaktı. Hayatın çeşitliliğini sağlamak için malların mutlak yer değiştirmesini gerçekleştirerek böylelikle toplum yaşamını zenginleştirmenin yolu açıılır. Dünya coğrafyasında bir alanda bulunan ürün, başka hiçbir alanda bulunmayabiliyor. Böylesi ürünlerin dolaşımı, uluslararası zorunlu ilişkiler doğuruyor, bununla birlikte toplumlararası barış gerçekleşiyor.

Ulu Sultan Alâeddin Keykubat döneminde, Evhadiddün Kirmanî'nin Ahi Evren'i yetiştirmesi, birlikte Anadolu'ya gelmeleri, Kayseri'ye yerleşmeleriyle başlayan Ahilik'in Anadolu'daki kökleri, giderek taa Uygurlar'a mı uzanıyor, yoksa İran'dan mı oraya geçti? Şu bir gerçekliktir ki, İpek Yolu, doğrudan doğruya uygarlığın yolu anlamına geliyor. Mal alışverişiyle birlikte mesleklerin de dolaşıma girdiği, başka başka coğrafyalarda da ortaya çıktığına tanık olmaktadır. Belli ki, Anadolu'da 800 yıl önce var olmaya başlayan Ahilik, binlerce kilometre doğuda bir başka Türk coğrafyasında da boy veriyor.

Eserin dili, Çağatayca / Uygurca olmasına karşın olağanüstü biçimde Anadolu Türkçesine benzemektedir. Bu durum 'Anadolu Türkleri'nin geldikleri coğrafyalar ve onların kökenleri konusunda da ipuçları sunuyor. Eserin dil özelliklerini ve edebî değerini yansıtan "İnceleme" bölümü ile kitabın sonuna konulan "Sözlük ve Dizin" ile dil ve edebiyat araştırmacıları açısından oldukça aydınlatıcı, yararlı işlevler görmektedir.

Neredeyse bin yıldır varlığından haberdar olduğumuz (hayatımıza yön veren) Ahilik düsturunun anlatıldığı Urumçi'de bulunan yazma nüshasının, Doç. Dr. Semra ALYILMAZ tarafından nefis bir tıpkıbasımı da kitaba eklenerek okura sunulmuştur. Üstelik büyük bölümü ALYILMAZ'ın bizzat kendisi tarafından çekilmiş ahilikle, fütüvvetle ve ayakkabıcılıkla ilgili birbirinden güzel fotoğraflarla da desteklenerek zenginleştirilmiştir.

Kitap, ele alındığında ahilik / fütüvvet konusuna gerçekten enine boyuna çalışıldığı; her sözcüğün, her imgenin kuyumcu titizliğiyle incelendiği hemen anlaşılmaktadır. Okuyucudan gelebilecek olası soruları önceden sezen Semra Hanım, kafalarda belirecek olan bu soruların yanıtlarını da kitabında önceden vermiş bulunmakla, okuyucuya '*Elinize, yüreğinize sağlık!*' dedirtiyor. Tarihsel bilgiyi, dili, dini, sanatı, edebiyatı hakkında böylesi özgün bir çalışmayla bilgi edinmek okuyucu için bir kazanç olsa gerek. Olası anlam sorunlarını gidermek üzere güzel bir sözlük eklemek Semra Hanım'ın titiz çalışmasının bir ürünüdür.

Bizleri kuşatan, yaşamı anlatan 'hayat' sözcüğü birkaç kez kullanıldı ama zorunluluktan. Düşünür diyor ki '*Hayat, her ne kadar geleceğe doğru yaşansa da ancak geçmişe doğru anlaşılır.*' Bu yüzden geçmişini anlatan kitaplara bir ayna gibi bakılmalıdır.

İşte Doç. Dr. Semra ALYILMAZ'ın da bütün çabası anlamak, anlatmak içindir. İnsan, geçmişin alacakaranlığında anlamak için dolaşır. Anlamak herhalde en çok insana vergi bir davranış olmalı. Bilgin kişinin bu konudaki çabası bütün toplum adınadır; toplum içindir. O nedenle bu soylu uğraşıya gereken değeri vermek her Türk aydınının boynunu borcudur.

Kitap, *Risâle-i Mûze-dûzluk*'un içeriğini, genel özelliklerini, Türk sosyal ve kültürel hayatındaki önemini, dil bilgisel özelliklerini, metnin tıpkıbasımını, dizinini (sözlüğünü), geniş kaynakça göndermeleri olan dipnotlarını kapsamaktadır.

Kitapta geçen kavramlar, anlatılan / ele alınan konular yaklaşık 400 kaynağa başvurularak karşılaştırılmış; ortaya konulan bilgilerin pekiştirilmesi yoluna gidilmiştir. Zaten söz konusu incelemeyi bu denli sağlam kılan etkenlerden birisi de bu denli çok kaynakçaya başvurularak, Ahilik konusunun tarihler ve coğrafyalar arasındaki sağlamasının yapıldığına tanık oluyoruz.

Özelliklerini, güzelliklerini, özgünlüğünü saya saya bitiremeyeceğimiz bu eşsiz prestij eserinin yayımlandıktan sonra kütüphanelere konulmak üzere Kültür Bakanlığına teklif edildiği; Kültür Bakanlığının ilgili birimden "olumsuz" yanıt alındığı gerçeği ne kadar acı ve ne kadar inciticidir. Emeği verecek olan gönüllü olarak vermiştir ama değeri verecek olan aynı gönüllülükle ne yazık ki davranmamıştır. O nedenle değeri değerlendirecek olan okurlar olacaktır.

Hoten'le, Kaşgar'la, Urumçi'yle...; "fütüvvet"le, "akıllık"la / "ahilik"le, "yar"la, "yarenle", "eren"le; dille, edebiyatla, tarihle, kültürle ve sanatla ilgili bir eser binlerce kilometre ötede bulunup, incelenerek bir prestij kitabı tarzında basılıp size sunulacak, siz de onu kütüphanelere koyabilmek erdemini göstermeyeceksiniz... İşte burası sözün bittiği yerdir... Ancak Semra Hanım ve eşi Cengiz Bey için Orta Asya'nın engin coğrafyasında Türk kültürünü

tarayıp incelemek hiçbir zaman bitmeyecektir. Neden mi bitmeyecektir? Çünkü ne zaman dünyanın bu en büyük anakarasının bir parçasına gitseler, yeni bir tarihsel bilgi ya da buluntuyu belgeleyerek dönüyorlar. İşte bu keşif merakı, bu aşk hâli onları herhangi bir güçlüğü yollarından alıkoyamayacağına göstergesi oluyor ve hep 'Yolcu yolda gerek' diyorlar.

Bugünlerde Çince'ye ve Uygurca Türkçesine çevirileri yapılan *Risâle-i Mûze-dûzluk* kitabının kıymetini ilgili kurum ve kuruluşlarımız o çeviriler yayınlandıktan sonra mı anlayacaklar acaba?

Sözün kısası: Dostlar, canlar, yarenler, erler, erenler... Ahilik kültürünün nasıl da geniş coğrafyaya yayıldığına, ahlakla sanatın, ticaretin nasıl da iç içe geçtiğinin somut bir kanıtı olan *Risâle-i Mûze-dûzluk* kitabı, Hoten'den, Erzurum'dan yola çıkıp her neredesiniz sizinle buluşmayı bekliyor¹.

Risâle-i Mûze-dûzluk kitabını yayına hazırlayan Doç. Dr. Semra ALYILMAZ Hanımefendi'yi; kitabı yayımlama erdemini gösteren Elik Yayınları'nı bütün içtenliğimle kutluyor; ALYILMAZ'ın hazırlamakta olduğu *Risâle-i Mûze-dûzluk*'un yeni nüshaları ile ilgili kitabını ve Orta Asya coğrafyasında bulunan ahilikle ilgili yeni eserlerini dört gözle beklediğimizi belirtmek istiyorum.

¹ Eseri edinmek isteyenler semraalyilmaz@mynet.com adresine başvurabilirler.